

Onder d'n Kroezeboom

Kwartaaluitgave van de Historische Vereniging Old Reurle

Jaargang 29, nr. 4 (december 2013)

Van de voorzitter

Beste mensen,

Dit is alweer de laatste Kroezeboom van 2013. De oliebollen komen er weer aan, ja de tijd gaat snel.

Er is veel gebeurd in het afgelopen jaar. De 1^e woensdagmiddag van de maand was het archief geopend voor publiek. Mocht je wat willen opzoeken over wat dan ook, dan was dat mogelijk met hulp van bestuursleden.

In het komende seizoen hebben we de openstelling iets aangepast.

Het archief is open op elke 1^e woensdagmiddag van 13.30-17.00 uur, vanaf 1 oktober tot 1 mei. Verder ook op afspraak.

In de kas is veel werk verricht. Bestrating, smidse, waterput, plein, permanent draaiende DVD over oude gebruiken en landbouwmachines, noemt u maar op,

hierdoor wordt de tentoonstelling steeds fraaier.

De eerste thema avonden zijn geweest. Helaas moest de 13^e november door het niet kunnen gebruikmaken van De Sprankel worden afgelast. Er is alles aan gedaan om u tijdig te kunnen berichten.

Bestuursleden stonden 's avonds te wachten op bezoekers voor de thema-avond.

We hebben enkele mensen helaas moeten terugsturen.

De lezing komt wel weer op het programma.

11 december is de volgende thema-avond en 8 januari 2014 is de eerst volgende avond in het nieuwe jaar. Wij hopen dan weer op een grote opkomst.

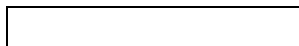
Tot slot wensen wij u allen, prettige feestdagen, een mooie kerst, een goede jaarwisseling, het allerbeste voor 2014.

Kopij

De sluitingsdatum betreffende kopij voor 'Onder d'n Kroezeboom' nr. 1 is voor 1 februari 2014.

U kunt het verzenden naar: braakhekkewh84@gmail.com of voor het adres, zie de colofon. Hebt u een interessant onderwerp laat het ons weten. Met elkaar kunnen we er wellicht een interessant of lezenswaardig stukje van maken.

Tijdschriften van zusterverenigingen in de regio

Al enkele jaren ontvangen wij periodiek de tijdschriften van de historische verenigingen in de omgeving.

Wij willen deze ter inzage geven aan iedereen die hiervoor belangstelling heeft.

Op elk eerste woensdagmiddag van oktober t/m april kunt u ze inzien, ook van eerdere jaargangen.

De volgende verenigingen sturen ons hun tijdschrift:

- 't Onderschoer, Stichting Heemkunde Denekamp.
- De Olde Kaste, Oudheidkundige Vereniging Hengelo Gelderland.
- Oer, Erfgoedcentrum Achterhoek Liemers.
- Oud Bathmen van Oudheidkundige Kring Bathmen.
- Old Ni-js, Kroniek van Eibergen, Beltrum en Rekken.
- Borklose Maote, Historische Vereniging Borculo.
- Kronyck, tijdschrift van Deutekom, Gander en Salehem.
- Het Hoenderboom, Oudheidkundige Vereniging Zuwent.
- Land van Lochem, tijdschrift van het Historisch Genootschap Lochem-Laren-Barchem.
- De Lichte voorde, Vereniging voor Oudheidkunde Lichtenvoorde.
- Vordense Kronyck, Oudheidkundige Vereniging 'Oud Vorden'.
- Gelders Erfgoed.
- Old Nee, Historische Kring Neede.

Misschien bent u oud inwoner uit een van deze plaatsen.

Er staan vaak interessante en leuke artikelen in die de moeite waard zijn om te lezen.

Leo Besselink.

Oude werktuigen

Beste Kroezeboomlezers,

Het 12½ jarig jubileum is op gepaste wijze gevierd in de kas.

Op dinsdag 5 juni jl. is de werkgroep door de familie van der Meer verrast met een uitgebreide barbecue met de daarbij behorende drankjes, ter afsluiting was er ijs en fruit.

Het een en ander is door ons zeer gewaardeerd wat dan ook aan hun kenbaar gemaakt is.

Dit alles was een blijk van waardering voor samenwerking tussen Bert en Annie en de werkploeg, bij de realisatie van de in het vorige nummer omschreven werkzaamheden t.b.v. de tentoonstelling in de kas. Volgens de familie van der Meer hebben deze een zeer grote bijdrage geleverd aan een groter bezoekersaantal in het lopende seizoen van 2013, mede vanwege de verbeterde toegankelijkheid van de tentoonstelling voor een groter publiek.

Zij spraken de wens uit dat wij nog vele jaren op deze wijze mogen samenwerken.

Schenken

Fam. H. Stomps, kruidenrek (en huishoudelijke artikelen).

Fam. W. Zonnenberg, huishoudelijke artikelen.

Fam. J. Meuleveld, brikettenhouder.

Fam. Swienink, huishoudelijke artikelen.

Fam. W. Hulshof, een ijzeren telefoon.

Erven G.J. Groot-Bleumink, veel gebruiksgoederen (mogelijk wordt hiervoor een aparte vitrine ingericht)

Alle hierboven genoemde families of personen zijn woonachtig in Ruurlo.

Fam. G.J. Wichers te Harfsen, een bakelieten stoppen kast.

Fam. van Emmerik te Voorburg, een pijpenrek.

Hiervoor onze hartelijke dank.

Wanneer u de beschikking heeft of krijgt over oude bouwmaterialen, zowel steen als hout, dan houden wij ons aanbevolen. Er zijn door de werkgroep plannen gemaakt om te zijner tijd een oude broodbakoven bij de boerderij te realiseren.

Tevens werden wij op onze maandelijkse onderhouds / werkdag in de kas op dinsdag 6 augustus jl. zeer verrast door een afvaardiging van het bestuur van "Old Reurle".

De dames Jannie Schepers en Ina Hummelink kwamen ons verrassen met een zeer mooie en lekkere taart voor bij de koffie! Wij hebben het erg gewaardeerd dat ook het bestuur het 12½ jarig jubileum dat we als kasploeg werkzaam zijn, niet onopgemerkt voorbij hebben laten gaan.

Verder hopen wij u allen nog eens te mogen begroeten wanneer u een kijkje komt nemen in de Cactus Oase aan de Jongermanssteeg te Ruurlo.
U bent van harte welkom!

Met vriendelijke groeten namens de werkploeg, H. Klein Brinke.

Ter gelegenheid van de viering van 200 jaar Koninkrijk der Nederlanden van 1813-2013 hebben wijlen Wim Gotink en Jan Oonk een tekst geschreven over de Franse periode in Nederland en speciaal in de Achterhoek en Ruurlo.

Het bestuur heeft besloten om hiervan een boekje uit te geven aan onze leden en belangstellenden.

Graag horen wij van u of er belangstelling is, zodat wij enig idee hebben over het aantal te drukken exemplaren.

ONDERSTAAND EEN KORTE SAMENVATTING VAN DEZE TEKST.

=====

Samenvatting van de beschreven periode 1795 – 1815 door Jan Oonk en Willem Gotink 2013

De heersende elite stond wat macht en rijkdom betreft zo ver van “het volk” af, dat het volk ertegen in opstand kwam en er een revolutie volgde. In 1787 ging Frankrijk bankroet en ziet de bevolking de levensstandaard afnemen. Op 14 juli 1789 wordt de Bastille (gevangenis) bestormd en een grote voorraad wapens buitgemaakt. Sindsdien was het revolutionaire tij niet meer te keren. In 1793 volgt de terechtstelling van de koning Lodewijk XVI en Marie Antoinette door de guillotine. Na een periode van staatsterreur neemt Napoleon Bonaparte de leiding in 1799 over. (Vanaf 1804 keizer Napoleon I).

Ook Nederland kende hervormingsdrang. Patriotten (o.a. Berent Wildrik) worden ze genoemd, de anti-orangisten die af willen van de autocratie en meer zeggenschap willen voor het volk.

Eind 1794 tijdens een uitzonderlijk strenge winter steken de patriotten met steun van de Franse troepen onder leiding van generaal Pichegru de bevroren Maas en Waal over. Half januari worden Utrecht, Amsterdam en Den Haag ingenomen. Stadhouder Willem V vlucht naar Engeland. Engelse en Hannoveraanse troepen trekken door de Achterhoek. Er wordt vermeld welke (nu nog herkenbare) Ruurlose namen wat moest vervoeren en

waarheen. Ook voor de Franse troepen moesten vele hand- en spandiensten verricht worden. Tevens wordt melding gemaakt van de schade die geleden is door de doortrekkende troepen in 1794 en '95. W.H.A.C. van Heeckeren claimt zelfs voor een bedrag van 2730 gulden. In 1804 en 1806 en 1809 moeten de boeren opdraven voor zich verplaatsende Franse troepen.

Franse soldaten uit Borculo kwamen in 1796 naar de kermis in Ruurlo. Onderlinge irritaties tussen de vreemde bezetter en de lokale bevolking ontaardden in “ruzie en slagerie”. In de archieven wordt melding gemaakt van een proces verbaal, waarin uitgebreid de getuigenverklaringen worden weergegeven. Namen en leeftijden worden genoemd.

Patriot Berent Wildrik (1754 – 1831) wordt in 1784 verbannen. Hij neemt de wijk naar Bentheim en keert in 1795 terug in Zutphen. In 1796 wordt hij lid van de Nationale Vergadering namens de stad Zutphen. Na enkele staatsgrepen komt Wildrik in 1798 na verkiezingen in de Eerste Kamer. In 1801 wordt het parlement door de Fransen ontbonden. Berent keert terug naar Zutphen en wordt land-schrijver van het Scholambt Zutphen en ontvanger van de particuliere belastingen.

In 1784 trouwt hij voor de derde maal. Uit zijn eerste twee huwelijken zijn geen kinderen bekend, maar zijn dertig jaar jongere vrouw kreeg tot 1820 twaalf kinderen.

Waarschijnlijk verliest Berent in 1814, als oude patriot en republikein, zijn functie als ontvanger van particuliere belastingen, als het Oranjehuis terugkeert.

In 1820 gaat hij met vrouw en nog acht kinderen wonen op boerderij het Rijkensbarg in Ruurlo. Hij overlijdt in 1831 en ligt begraven op de Ruurlose begraafplaats. De naam Wildrik is inmiddels in Nederland uitgestorven.

In de periode dat de broer van Napoleon, Lodewijk Napoleon, koning van Nederland was, moesten de boeren weer enkele keren opdraven met hun paarden en wagens 1806 en 1809. In laatst genoemde jaar passeren de troepen van generaal Gratien de Achterhoek op de terugweg van Duitsland naar hun thuisbasis in de buurt van Amsterdam. Vanuit Borculo volgt een noodkreet op 30 augustus aan de richter om nog dezelfde dag 25 wagens te leveren ieder met twee paarden bspannen. Markerichter Aberson geeft op 9 september een overzicht van degenen uit Ruurlo die hun diensten hebben verleend.

In deze Franse periode werd in 1808 een volkstelling gehouden. Richter Aberson komt op basis van de verzamelde gegevens

tot een totale omvang van de bevolking en de verdeling over het aantal huishoudens. Zo kon hij lijsten maken van alle ingezetenen die belasting moesten betalen en voor welk bedrag. In de tweede lijst worden ook de beroepen genoemd van de inwoners. Er was zelfs een rentenierster bij! In dezelfde tijd paste Aberson ook de huisnummering aan (de oude nummering naast de nieuwe met letters A t/m.....).

Het laatste hoofdstuk geeft inzicht in het aantal Ruurlose dienstplichtigen, wie het waren en of ze de oorlogshandelingen hebben overleefd. Er volgt uitleg over loting, vervangende dienstplicht, enz. Tevens wordt er melding gemaakt van het totaal aantal Nederlandse dienstplichtigen en hoeveel er hebben meegedaan aan de veldtocht naar Rusland en hoeveel er terugkeerden.

Sinds 30 november 1813 is Willem I weer terug. De aloude markenstructuur maakt plaats voor gemeenten, de markerichters zijn vervangen door burgemeesters. De eerste in Ruurlo was J. A. Luitjes. Er volgt een overzicht van de soldaten die zijn opgeroepen en of het bekend is of ze het hebben overleefd.

De viering van 200 jaar Koninkrijk duurt van 30 november 2013 tot en met 26 september 2015.

Bert Kettelarij.

Indien u belangstelling hebt voor de beschrijving van de Franse tijd kunt u onderstaande strook inleveren bij de bestuursleden, of als u het blad niet wilt beschadigen kan dit ook op een briefje.

-----hier knippen

Naam:-----

Adres:-----

Postcode:-----

Plaats:-----

Tel. Nr.:-----

Het goedjen 'De Denneboom' en het hotel 'De Jaeger'

Aan de Stationsstraat 20 staat het witte pand 'De Jaeger' hetgeen in 1974 wordt vermeld als een ANWB Bondshotel-Café-Restaurant met 24 bedden op tweepersoons kamers en met warm en koud stromend water.

De grondslag van dit hotel werd bijna honderdtwintig jaar geleden gelegd door de toenmalige bewoners van 'De Denneboom' gelegen aan de Nieuwenhuishoekweg 5, voorheen Lusinkbrink.

Dr. W. Albers

De Dennenboom aan de Lusinkbrink in het jaar 1957, foto W. Albers

Het familieverhaal wil, dat 'De Denneboom' zijn naam te danken heeft aan een markante grove den, die zo'n twee eeuwen geleden terzijde van het voorhuis stond en tot ver in de omtrek zichtbaar was. De oudst bekende akte stamt uit de tijd van het 'Koninkrijk Holland'. (1806 – 1810 Lodewijk Napoleon)

Op een morgen in mei van het jaar 1809 begaf de Ruurlose richter zich met zijn schepenen naar 'De Denneboom' om met de eigenaar, Jan Willem A(a)lbers (verder noemen we de fam. maar Aalbers: red.) welke geboren was te Ruurlo in 1742, de overdracht van zijn bezit aan zijn zoon Albert, in Ruurlo geboren in

1778, te regelen: "Op den 30sten van Bloemaand 1809 des voorde middags ten negen uren op het goedjen 'Den Denneboom' onder de Buurtschap Luesinkbrink gelegen" compareerden te Ruurlo voor de richter dr. A. Alberson en de schepenen Derk Luesink en Arent Bremer "Jan Willem Aalbers en vrouw Jenneken Meseman, tutore marito, en bekenden.... Volmagtig te maken Peter Wissink Pas ... om ... voor den Landdrostengerichte des Kwartiers van Zutphen ... over te dragen aan comparanten zoon Albert Aalbers comparanten gerede goederen ... mitsgaders alle der comparanten ongerede goederen als;

1. Een huijs, schoppen met ongeveer drie en half schepel gezaaij, zo hof als bouwland, den Denneboom genaamd, bij en aan het land van het goedjen den Haerderman en aan den Pasmanskamp, en aan het land van Harmen ten Arve en aan het heijdjden den Mors genaamd.

2. Een stuk bouwland op de Pasmanskamp ... etc., voor 3250 gulden. Het bouwland bedroeg 1,6 ha.

De bewoners van De Denneboom trokken hun inkomsten uit de opbrengst van deze grond en (veelal voor het grootste gedeelte) uit een tweede bron: een ambt, ambacht of nering, hierna nader te noemen.

De vader van Jan Willem, Albert, ingetrouwd op De Wueste in de Brouwershoek, was in de jaren 1743-1746 in een uitvoerig proces gewikkeld geweest met zijn buurman, de eigenaar van de Haarderplaatse omdat Albert een stuk gemeente veltgrond aan zijn kamp (het Nieuwland op de Lusinkbrink, ten zuiden grenzende aan de Haarderplaatse), heeft getrokken en tot bouland gemaakt'. In een van de processtukken bevindt zich een situatie schets uit het jaar 1744, waarop o.a. de Haarderplaatse en de kamp het Nieuwland zijn getekend, doch geen behuizing. Daaruit blijkt dat De Denneboom gesticht moet zijn tussen 1744 en 1809. Mogelijk ter gelegenheid van het eerste huwelijk van Jan Willem, dat in 1770 plaatsvond is er naast het huis toen een

grove den gepoot, deze zou dan in 1809 tot een voldoende hoge gestalte gegroeid zijn geweest om als naamgever te fungeren.

Albert heeft De Denneboom zestien jaar in zijn bezit gehad. In 1825 doet hij huis en land over aan zijn buurtgenoot Garrit Lindenschot op Lusink, die het in 1835 weer verkoopt aan Jan Aalbers een jongere broer van Albert. Jan boerde op De Denneboom en was tevens houtvester van het Huis te Ruurlo. Hij was zoals zijn voorvaders protestant. In 1812 schreef hij met sierlijke hand in zijn bijbel: "In 't jaar 1812 op Zondag den 13den December heb ik de belijdenis van mijn geloof in 't openbaar afgeleid voor den Alwetenden God en den predikant Woldring en de gemeente van Ruurlo". (Deze predikant trouwt een kleine twee jaar later met een freule van het Huis, hangt zijn toga aan de wilgen en wordt rentmeester van het kroondomein te Roosendaal). Deze belijdenisinschrijving moge ordentelijk aandoen. De Denneboom is niet voor godsdienstige beroeringen gespaard gebleven, hetgeen hieronder zal blijken.

In 1853 droeg Jan De Denneboom met bijbehorende gronden over aan zijn zoon Jan, toen bestond de plaats uit hof en boomgaard, een stuk bouwland het Nieuwland, een dito de Pasmanskamp, een dito op de Strooskamp gelegen aan de Lusinkbrink, een stuk bouwland op Lusink, plus de bijbehorende markengronden, kadastraal bekend in sectie B no. 1131, 961, 972, 975, 976, 977, 1232 en 1234, drie hectaren groot en sectie L no. 56, groot anderhalve hectare. Jan beoefende het houtdraaiersambacht en vestigde op De Denneboom een stoelmakerij.

Het jaar 1878 was een belangrijk jaar voor de Achterhoek en Ruurlo en voor het ontstaan van het hotel De Jaeger. Reeds geruime tijd waren plannen ontworpen om een spoorwegverbinding tussen Amsterdam via Apeldoorn, Zutphen en Winterswijk naar het Duitse Ruhrgebied te

verwezenlijken. Het traject Zutphen-Winterswijk zou ook belangrijk zijn voor het lokale vervoer in de Achterhoek, die gespeend was van goede waterwegen. Eén van de voorstanders was de heer van Ruurlo (Mr. Willem baron van Heeckeren van Kell), hij was onder meer minister van buitenlandse zaken); de spoorlijn zou langs het dorp Ruurlo aangelegd worden. In 1878 was het een feit. Ook het nieuwe stationsgebouw bracht levendigheid in Ruurlo.

De Denneboom omstreeks 1880 met rentmeester Jan Aalbers.

Het jaar 1880 bracht grote veranderingen voor de Aalbersen. Jan aanvaardt, aanbevolen door de heer van Ruurlo, het aanbod van de Brummens steenfabrikant mr. Frederik Christiaan Colenbrander diens veengebied van 225 hectaren te De Krim bij de grens van Overijssel en Drenthe te gaan ontginnen. De tocht wordt in door paarden getrokken wagens afgelegd. Hij vestigt zich daar met zijn vrouw, zijn oudste zoon en zijn jongste kinderen als Colenbranders rentmeester op het heden nog bestaande huis 'Ruimzicht'.

De Aalbersen van De Denneboom waren minnaars van de jacht. Jan's dochter Wilhelmina Johanna (Janna) Aalbers trouwt dat jaar met Steven Arfman en blijft op de Denneboom wonen, evenals haar, juist meerderjarig geworden, ook Jan geheten broer, een schrandere bultenaar, die inmiddels is benoemd tot rentmeester van het Huis te Ruurlo. Janna en Steven gingen op De Denneboom herberg houden

en bebouwden De Denneboomse gronden. In 1894 wordt Steven zowel als kastelein als landbouwer vermeld. In een klein bruin gekaft boekje, met op de sneede 'Jan Albers, Ruurlo den 10 Nov. 1882', bevattende vele verzen in Jan's handschrift, onder anderen een over een abt die tot in verre tijden verdoemd werd, omdat hij als eerste water in de wijn deed. Het staat ook als gedragsregel voor de gasten van zijn zuster op de muur te lezen:

*Vrienden, 't is nog niet gezegd,
Dus wil ik U zeggen zeer teregt,
Dat wie vreedzaam is gezeten
Hartelijk welkom wordt geheten.*

*Maar – let wel – wie gooit of smijt
Schopt of slaat, of scheldt en krijt,
Wie met knuppel of met vuisten
Beukt zijn burens op de knuisten,*

*Al, wie zich niet stil gedraagt
Maar een ander kwelt of plaagt,
Zit te tieren en te razen
Of hier omver gooit de glazen,*

*Kortom, al wie vloekt of vecht
Of een minnaar is van kijven:
Veilig mag hij elders blijven,
Want hij is hier niet terecht.*

*Daarom, Vrienden, hoort naar reden
En bemint gij rust en vrede.
Doe dan met deze dronk bescheid:
Eendracht en gezelligheid.*

Ook van Jan 's hand de volgende versregelen:

*'Ik zei haar hoe mijn stille woning
Te groot was voor een man alleen.
Ik bood mijn hand tot een beloning
Aan wie er met mij in wou Treeën'.*

Ze slaan op Jan, die ongetrouwd gebleven, woonde met zuster en zwager en hun dartele kinderschaar. Menigmaal als deze Jan van De Denneboom naar het kasteel wandelt – een

wandeling van een klein half uur – ziet hij, de nieuwe spoorlijn passerend, de reizigers uit het station komen. Allengs wordt het op De Denneboom een vast onderwerp van gesprek dat tegenover het station een betere locatie is voor een herberg dan aan de Lusinkbrink.

Eind 1891 overlijdt Jan. Hij wordt als rentmeester opgevolgd door zijn jongere broer Jan Willem, die zich daartoe vanuit De Krim (Ov.) weer in Ruurlo vestigt, echter niet op De Denneboom, doch op kamers in het dorp. De Denneboom kreeg minder aanloop dan toen de rentmeester er nog woonde en Janna en Steven besloten ernst te gaan maken met de her-

berg bij het station. In een vervolg verhaal de totstandkoming van De Jaeger en hoe het daar verder ging.

Hoe het nu verder ging met De Denneboom:

In 1913 overlijdt Jan Willem op hoge leeftijd in De Krim. Zijn erfgenamen verkopen De Denneboom met gronden nog in hetzelfde jaar per openbare veiling aan Jan Stegeman voor f 7754,--. In 1949 wordt Jan Willem Kleyn Winkel eigenaar en vervolgens in 1977 Jan Gerrit Kleyn Winkel.

Bron: Jaarboek Achterhoek en Liemers.

Sint Willibrordus kerk en Pierre Cuypers

In de publiciteit rond de voltooide renovatie van het Rijksmuseum werd ook aandacht besteed aan de toenmalige architect ervan; Pierre Cuypers. Tevens was dat dit jaar het thema van het Heiligenbeelden museum van de Kranenburg in de St. Antonius van Paduakerk welke tevens een rijksmonument is en de oudste nog bestaande kerk van de hand van deze beroemde architect. Het roept wel niet het zelfde grandeur op als de troon in de Ridderzaal, het Centraal Station of kasteel De Haar welke de absolute hoogtepunten uit het omvangrijke oeuvre van de bouwmeester waren.

De geschiedenis over het tot stand komen van de Ruurlöse kerkgemeenschap en zijn parochie is in 1987 door G.W. Waanders uitgezocht en op schrift gezet en in ons blad opgenomen. Gezien de huidige actualiteit hebben we besloten het artikel, zij het met aanvullingen, aanpassingen en weglatingen, nogmaals op te nemen.

De voorgeschiedenis

De katholieke kerkgemeenschap van Ruurlo stamt al uit de Middeleeuwen, getuige de Dorpskerk, die oorspronkelijk als katholieke kerk werd gebouwd rond 1350. Door de Reformatie in 1595 ging het merendeel van de bevolking over naar het

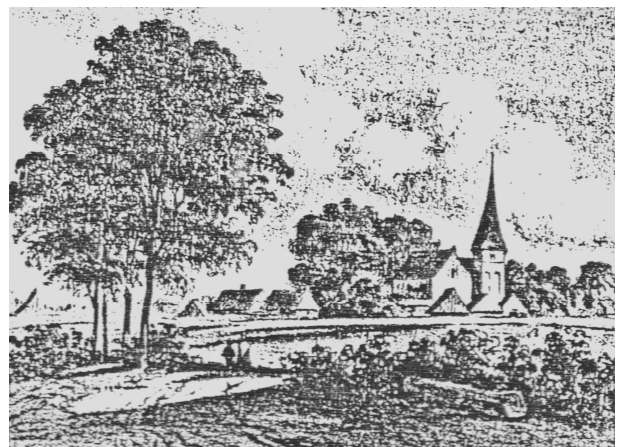
protestantse geloof, waardoor de katholieke kerkgemeenschap uiteen viel. Volgens de toenmalige begrippen moest men de godsdienst belijden van hem tot wiens gebied men behoorde (wiens brood men eet, diens woord men spreekt).

De overgebleven katholieken (slechts 4 gezinnen) waren toen aangewezen op de geestelijken uit het Münsterland en Bocholt. Men ging naar schuurkerken en naar het Zwiłbrock. Vanaf 1654 werden er diensten in een kapelletje van 'Het Medler' gehouden opgevolgd door een schuilkerk voorbij 'Het Onstein'. Nadat deze twee maal gesloten was geweest werd deze in 1775 weer in gebruik genomen. Mogelijk is er in die tijd ook een schuilkerk in Ruurlo en Lochem geweest. Met de komst van de Bataafse republiek in 1795 was er weer vrijheid van godsdienst. In 1801 kochten twee rooms-katholieken, te weten de winkelier Jacobus Slegten en de kleermaker Wilhelmus Gotink, van de familie Aberson een oud huis met de daarbij behorende 50 roeden grond, voor de som van f 1025,00 om weer een eigen parochie te kunnen stichten. Dit oude huis, het Kerkmeesters huis of Meisterhuus genaamd, werd ingericht als kerk. Het werd toen een bijkerk van de parochie Kranenburg en de diensten werden er verricht door de paters Franciscanen. De feitelijke oprichting van de parochie Sint Willibrordus was hiermee een feit.

Sint Willibrordus

Het huis en de grond bleven de eerste jaren in het bezit van de beide gemeentelieden, doch W. Gotink schonk zijn deel van de koopakte in 1808 en J. Slegten het zijne in 1816 aan de kerkgemeente. In 1804 kon de gemeente als eerste pastoor benoemen, de pastoor Homberg. Hij was geboren in Ammeloe en kapelaan geweest in Vreden in het Münsterland. Het kerkmeesters huis heeft tot 1818 als kerk en pastorie dienst gedaan. In dat jaar wende de kerkgemeente zich tot de koning met een verzoek om een nieuwe kerk te mogen bouwen en geldelijke steun hierbij te krijgen.

Steendruk de R.K. kerk gezien vanaf de Nieuweweg.

Men kreeg toen een bedrag van f 2800,00 uit 's landskas. Met dit geld en de bijdragen uit de gemeente en elders werd een nieuwe kerk gebouwd. Hiervoor werd een gedeelte van het oude huis afgebroken om plaats te maken voor de kerk. Het overgebleven gedeelte werd ingericht als pastorie. In 1822 was de gehele bouw gereed.

Op 20 februari 1851 werd in de kerk de Kruisweg opgericht, bestaande uit 14 statiën op papieren platen met zwarte lijsten en glas. In datzelfde jaar wordt begonnen aan de bouw van het kerkhof hetgeen op 16 november 1852 gewijd kon worden. Het eiken kruis met beeld en voetstuk was een geschenk van de tuinman G.W. Gotink en zijn vrouw Maria Geressen, mits zij twee begraafplaatsen voor zich

kregen bezijden het kruis aan de weg van Ruurlo naar Lichtenvoorde.

De kerk ontving in die periode diverse schenkingen. Zo kreeg de kerk een stuk bouwland met akkermaalshegge, groot 80 Nederlandse roeden, wat bekend stond onder de naam 'Stovenhoogepaalter'. Ook werd er een stuk grond grenzend aan het kerkhof geschonken, alsmede de plaats 'den Otter' met alle onroerende goederen. Naast de onroerende goederen werd aan de kerk ook een nieuw doopvont geschonken, alsmede een missaal, een zilveren kelk en een verguld zilveren coborie.

Pentekening door mej. R.W. Wildrik in 1849 van den Roomschen kerk.

Hoe de architect Pierre Cuypers in Ruurlo kwam

Bij zijn overlijden, op 24 november 1863, schonk Th. J.M.H. Baron van Dordt tot Medler van Wolferink bij zijn testament aan de kerkgemeente Ruurlo een legaat om een nieuwe kerk, pastorie en toren te bouwen. Door de bemoeienis van zijn zuster, de Freule J.J.H.E.E.S. Baronesse van Dordt tot Medler kwam alles snel tot uitvoering en kon men na de goedkeuring door de Aartsbisschop van Utrecht, Monseigneur Schaepman, met de bouw van een nieuwe kerk beginnen. De Van Dorth tot Medlers hadden namelijk van hun overbuurman A.A. Stoop zijn landgoed 'Het Onstein' gekocht, nadat hij in financiële problemen was gekomen. Vervolgens vertrok hij naar Roermond. Dat was in 1852. In die jaren begon Pierre Cuypers bekend te worden. Hij was in 1849 afgestudeerd aan de Academie van Schone Kunsten in Antwerpen waar hij

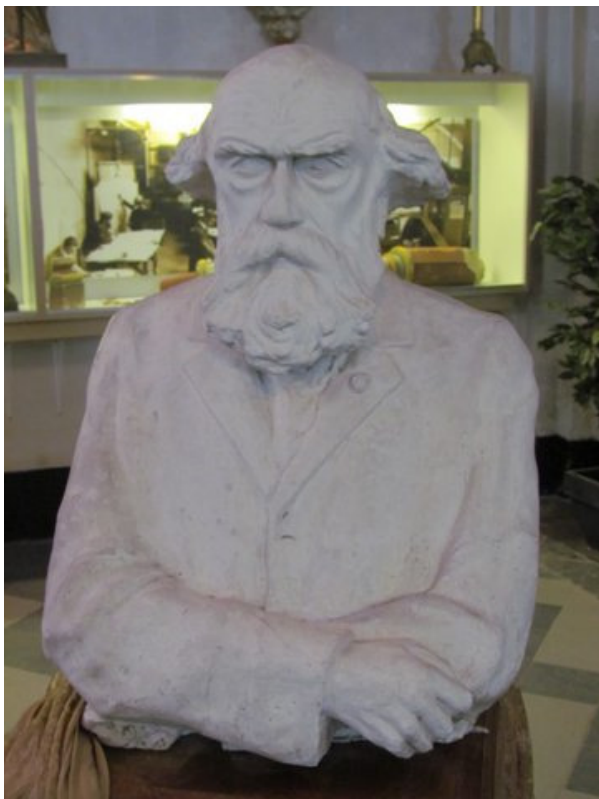
met lof was geslaagd en les had gehad van pioniers van de neogotiek in België. Hij had dus niet gekozen voor bouwkunde maar voor bouwkunst! Cuypers was de zoon van een kerkschilder en groeide op in een omgeving waarin belangstelling voor kunst werd aangemoedigd. Pierre ging terug naar Roermond en was er enige tijd stadsarchitect. In 1852 stichtte hij met de handelaar en fabrikant van textiele waren, F. Stolzenberg, en eerst ook nog met F. Georges, het Atelier Cuypers-Stolzenberg op, waar kerkelijke kunst en meubelstukken werden vervaardigd, zoals er in de middeleeuwen bouwloodsen waren. In 1853 bouwde hij een woonhuis bij het atelier aan waarin nu zijn museum is gevestigd.

Hij kreeg ook contacten met bovengenoemde Stoop en de pastoor van de Kranenburg welke uit Roermond kwam en verder met Joseph Alberdingk Thijm katholiek schrijver, later zou Cuypers met zijn zus Antoinette trouwen, en verder nog met o.a. Victor de Stuers echter eerst na 1868 welke in 1893 De Wiersse kocht waar later zijn dochter jonkvrouw Alice ging wonen. (hier kwam Cuypers tot op hoge leeftijd logeren).

En zo kwam Cuypers op zijn reizen om, met behulp van maquettes, aan opdrachten te komen ook op het Medler en daar kreeg hij de opdracht om een nieuwe kerk te bouwen. Dit zou de eerste, nu nog bestaande kerk van Kranenburg, boven de grote rivieren worden.

Eerder in 1847 was Reinder baron van Dorth tot Medler overleden. Van zijn vier kinderen eiste de oudste, Zeno 'Het Medler' voor zich op. De andere broer en twee zussen lieten daarop het huis 'De Wientjesvoort' bouwen en trokken daarin. Zeno had kort daarvoor de kerk van Hengelo en Keijenburg benadeelt. De schaamte en boosheid moet bij de drie ongetrouwde en zeer vrome van Dorth's op de 'Wientjesvoort' bijzonder groot zijn geweest. Als boetedoening stelden ze geld beschikbaar voor onder anderen de kerk in de Kranenburg en andere gebou-

wen, ook voor de kerk met pastorie in Ruurlo en de te bouwen Jozef kerk in Lochem (1887 gebouwd en in 1950 afgebroken).

P.J.H. Cuypers

De bouw van de nieuwe kerk

De architect P.J.H. Cuypers begon op 27 september 1868 met de opmeting van het terrein en de verdere voorbereiding in Ruurlo. (Ondertussen was hij ook voor freule Josephine van Dorth de huidige kerk in Kranenburg aan het bouwen, welke in 1869 in gebruik werd genomen).

Het terrein bleek echter te klein maar in juni 1869 kon een stuk grond van 17 roeden bijgekocht worden van Baron W. van Heeckeren van Kell, voor een bedrag van f. 21,87 per roe. Het ontwerp voor de kerk was een eenbeukige zaal kerk met versmald en recht gesloten koor, zijdelings geplaatste topgeveltjes en fronttoren. Inwendig is zij overdekt door een houten tongewelf.

Op 28 juni 1869 werd begonnen met de bouw. Vele parochianen droegen hun "steentje bij" en zo kon de eerste steen gelegd worden door de metselaars J.G. Eissink en J. ten Vregelaar uit Haaksbergen. Aan A.J. Lindenschot, uit de buurt-

schap Mossel was de opbouw opgedragen. In het najaar waren de fundamenteën van de kerk en de toren al op peilhoogte. In 1870 kon de kerk onder de kap worden gebracht en begin mei 1871 kon de pastoor de nieuwe pastorie betrekken. Ook werd in dat jaar de spits van de toren geplaatst en werd het glaswerk gezet. De rozet van geschilderd glas in het priesterkoor werd geleverd door de kunstschilder F. Nicolas uit Roermond. Ook drie houten altaren en de biechtstoelen, uit Cuypers atelier, werden geplaatst zodat op 23 december de kerk door de pastoor kon worden geïndiceerd. In 1879 werd de kerk gepolychromeerd door de kunstschilder H.H. Cuypers uit Amsterdam. 23 September 1884 werd de kerk geconsacreerd door Monseigneur P.M. Snickers, Aartsbisschop van Utrecht, vergezeld door J.M. Oppenraay, deken en pastoor te Zutphen en H. van Wetering, secretaris van de aartsbisschop. De dienst begon om 07.00 uur en was om 13.00 uur afgelopen. De feestpreek tijdens deze mis werd gehouden door pastoor P. van den Hurk uit Eibergen. Tijdens de Pontificale Mis werd de aartsbisschop omringd en geassisteerd door een twintigtal geestelijken.

Het volgende hoogtepunt van de kerkgeschiedenis was in 1886, in dat jaar kan Monseigneur Snickers voor het eerst sinds de Reformatie, in de kerk weer het Heilig Vormsel toedienen. Ook 1913 bleek een erg belangrijk jaar te zijn voor de parochie. Op 25 mei, de zondag onder het octaaf van Sacramentsdag, werd voor het eerst de processie met het Heilig Sacrament gehouden in de tuin van de pastorie. Op zondag 27 juli werd voor het eerst de Angelus geluid.

Veranderingen in de kerk

De eerste veranderingen werden aangebracht in 1916. De twee bestaande ingangen van het plein voor de kerk werden vervangen door een nieuwe, midden voor de kerk, voorzien van een ijzeren afsluithek. In hetzelfde jaar werd ook de eerste verbouwing uitgevoerd. Er werd een nieuwe vloer in de kerk gelegd en

eind november kon er een nieuw doopvont geplaatst worden, welke op 7 december voor het eerst gebruikt werd en met Maria Lichtmis werd voor het eerst een kaarsenprocessie gehouden. De volgende verandering vond in 1923 plaats. Er werd toen een elektrische windmachine aangeschaft voor het orgel, deze werd geleverd door de verenigde kerkorgelfabrieken in Aalten. 1930 was wederom een belangrijke mijlpaal voor de parochie, in mei werd namelijk gestart met het rooms-katholieke onderwijs in Ruurlo. Er werd begonnen met twee klassen, de leerkrachten waren meester Gerdes en juffrouw van Schijndel. In de periode 1937 – 1938 ondergaat de kerk zijn tweede grote verbouwing. Deze werd uitgevoerd onder leiding van de architectuur van Sluymmer uit Enschede, de aannemers waren de gebr. Lankveld uit Ruurlo en Silvolde. De zijgangen werden aan de kerk gebouwd en het raam in het priesterkoor dichtgemetseld. Er werd een gipsen Kruisweg en de apostelramen geplaatst welke uit Kevelaar kwamen. De pastoor kocht in Kevelaar nog een houten beeld van de Heilige Familie die oorspronkelijk bestemd was voor het Oostblokland Tsjecho-Slowakije doch daar niet mocht worden ingevoerd. Op 9 september 1938 werd de kerk ingewijd door deken J.H. Scholte op Remer uit Zutphen. Kort na de verbouwing, in 1939, vertrok de pastoor uit Ruurlo. In de periode 1939 – 1940 werden met grote waarschijnlijkheid de zijluiken van het hoofdaltaar verwijderd en ergens opgeborgen. In de periode van 1939 – 1965 werd het hoogaltaar verwijderd. Tegen de toen ontstane kale achtermuur heeft waarschijnlijk eerst een stenen beeldengroep gestaan welke later is verhuisd naar elders. Hierna werd de kerk opnieuw geschilderd. Op het priesterkoor werd tegen de achterwand het motief van de Calvarieberg met Maria en Johannes de apostel onder het kruis geschilderd. Er kwam ook een voorlopige altaartafel. Het doopvont stond toen nog steeds links vooraan in de hoek. Het grote missiekruis hing bij de ingang van de sacristie. De deur ach-

ter het hoofdaltaar, waardoor men het stookhok en de schuur bereikte werd dichtgemaakt. De verwarming was olie gestookt met hete lucht welke was geplaatst in de vroegere spreekkamer. De deur naar de kerk vanuit de sacristie was toen nog in gebruik maar kwam te vervallen toen men het orgel op het priesterkoor plaatste. Vervolgens werd in de periode 1965 – 1969 de kerk, inwendig, geheel wit geschilderd en werden er een aantal beelden verwijderd en ook de kruiswegstaties verdwenen. Deze werden in 1983 door frater Fennis gerestaureerd en weer terug opgehangen. Nieuw kwamen er een altaartafel en tabernakel waarvoor het Maria altaar moest verdwijnen. Ook worden in deze periode een aantal kelken alsmede een aantal andere voorwerpen vernieuwd.

Bij een recente restauratie in 2007 is het oorspronkelijke roosvenster in oude glorie hersteld.

Dit was in het kort de geschiedenis van de parochie Sint Willibrordus en van de Rooms katholieke kerk.

Willy Braakhekke.

Bronnen:

Kranten, De Horizon en De Verdieping
Boekje, Cuypers op de Kranenburg van
A.J.A. Hartelman en Frits Niemeijer.
Het internet.

PERSOONLIJKE DIENSTEN IN RUURLO

In 1854 stelde de gemeenteraad een verordening vast die de mannelijke ingezetenen kon verplichten tot het verlenen van persoonlijke diensten.

Ruurlo was een kleine gemeente van ca. 2500 inwoners met een overwegend agrarisch karakter.

Maar ook hier dienden maatregelen genomen te worden op het gebied van de openbare orde en veiligheid.

De persoonlijke diensten bestonden uit:

- Het houden van dag- en nachtwachten.
- Hulp bij het voorkomen en blussen van brand.
- Medewerking voor de handhaving van de openbare orde.

Voor persoonlijke dienstverlening kwamen in aanmerking mannelijke ingezetenen tussen 18 en 60 jaar, uitgezonderd zij die door ziekte of lichaamsgebreken daartoe niet in staat zijn.

- De dag en nachtwachten duurden maximaal zes uur en maximaal zes keer per jaar per persoon.

- Bepaalde personen werden door de burgemeester aangesteld bij de brandweer. Zij moesten niet alleen helpen bij het blussen, maar waren ook verplicht aan oefeningen deel te nemen, echter niet langer dan twee achtereenvolgende uren en niet meer dan vier keer per jaar.

In geval van brand of voor handhaving van de openbare orde is ieder verplicht zijn diensten te verlenen, zo dikwijls en zo lang het bevoegde gezag dat nodig acht.

Plaats vervanging of afkoop van deze diensten zijn toegestaan.

Hiervoor zijn uitvoerige regels vastgesteld, die er op neer komen dat voor de afkoop betaald moet worden.

Voor dag- en nachtwachten (maximaal zes keer per jaar en zes uur) bedraagt de afkoop f 1,50.

Voor degenen die kunnen worden ingezet ter voorkoming en het blussen van brand f 6,-

Voor degenen die belast zijn met de handhaving der openbare orde f 4,- per jaar.

Hij die de diensten wenst af te kopen meldt zich ter secretarie.

De opbrengst van de afkoop komt in de gemeentekas.

B en W zorgen dat voor de afgekochte diensten vervangers worden aangesteld die ten laste komen van de gemeentekas. De afgekochte diensten mogen derhalve niet leiden tot nieuwe persoonlijke diensten en niet leiden tot bezwaren van hen die niet afkochten.

In dezelfde vergadering werd een verordening vastgesteld betreffende de dag- en nachtwachten.

B en W bepalen de tijden waarop de wachten worden gehouden en stellen roosters vast van de deelnemers van de persoonlijke diensten.

Voorts werd bepaald dat uit ieder gezin niet meer dan een persoon gelijktijdig tot de wacht wordt opgeroepen.

INSRUCTIES

1. De wachten gaan in stilte rond.
2. Het schrijven op muren, deuren en vensters is verboden.
3. De wachten hebben zich voorzien van stokken en pieken en dergelijke wapens

B en W benoemen een aanvoerder van de wacht.

Het wegblijven, verlaten van de wacht, onwil, dronkenschap word gestraft met een geldboete van drie gulden of een gevangenisstraf van drie dagen.

Burgemeester was W.H. Kerkhoven,
1e wethouder was J.W. Horstman.

[De gemeentesecretaris is later in de gemeentewet opgenomen]

Jan Glijnis.

Sagen en legenden

Ruurloërs zijn niet bijgelovig

Maar zij willen u wel graag laten geloven in allerlei sagen en legenden, die al eeuwenlang zijn doorverteld.

Eén ervan gaat over een meisje, dat weinig ophad met het mansvolk.

Maar zij had een aanbidder; een jonge jager die haar als bewijs van zijn trouw een goudgulden gaf. Hij had er een kruis in laten graveren.

Zolang zij die bij zich droeg kon haar niets overkomen.

Op een stormachtige avond was het meisje alleen thuis. Het was zo'n griezelige nacht, waarin de heksen bruiloft plachten te vieren met Satan, op de Duivelsbelt. "Die zou ik wel eens willen zien", dacht het argeloze kind. Prompt daarop werd zachtjes op de deur geklopt en bo-

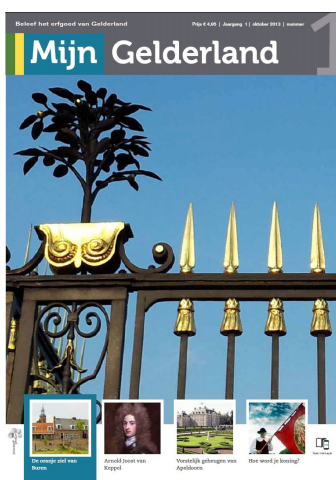
ven het gieren van de wind uit riep een prettige stem: "goed volk". De jonge jager was maar een kinkel vergeleken met de heer die binnentrad.

Het meisje raakte betoverd door de gladdemanieren en strelende woorden. Hij schoof een gouden ring aan haar vinger en lispelde dat zij de vrouw van zijn leven was. Als een slaapwandelaarster liep het meisje naar het kabinet en haalde er de goudgulden uit. De vreemdeling keek nieuwsgierig toe, maar toen hij het gegraveerde kruis had gezien, veranderde hij op slag in de duivel! Met een bloedstollende kreet sprong hij op zijn bokkenpoten en vloog door de schoorsteen weg.

Uit: Ruurlo uw vakantieoord.

Nieuw verschenen

Mijn Gelderland Magazine volgt tijdschrift Gelders Erfgoed op

Mijn Gelderland Magazine brengt verhalen, routes, pronkstukken, interviews en wetenswaardigheden over het Gelderse materiële en

immateriële erfgoed. Uniek in het magazine blijven de beschrijvingen van boeken over de Gelderse cultuurhistorie. Alles wat u wilt weten over het erfgoed in Gelderland binnen handbereik. Het nieuwe magazine verschijnt vier keer per jaar.

Help uw vereniging. Neem nu voor slechts € 24,50 een jaarabonnement op Mijn Gelderland Magazine en ontvang een prachtig welkomstcadeau! Voor elke abonnee krijgen wij een bijdrage van de coöperatie Erfgoed Gelderland. Stuur een mail met uw naam en adresgegevens aan info@oldreurle.nl met in de onderwerp regel van het mailbericht: Abonnee Mijn Gelderland Magazine. Wij sturen uw aanmelding door aan Mijn Gelderland Magazine.

Historische Vereniging Old Reurle: Opgericht 15 februari 1984 Sinds januari 2013 culturele ANBI instelling

Voorzitter:	Dhr. D.Chr. Weenk, Kerkplein 10, 7261 AZ Ruurlo T: 0573-453774 E: decewe@concepts.nl
Secretaris:	Dhr. L.W. Besselink, Noorderweme 6, 7261 PX Ruurlo T: 0573-452376 E: leobesselink@concepts.nl
Penningmeester:	Dhr. J.H. Holtslag, Stationsstraat 10c, 7261 AD Ruurlo T: 0573-453904 E: jh.holtslag@concepts.nl
Bankrekening:	Rabobank Graafschap-Noord, Ruurlo, Rekeningnummer NL48 RABO 3567.22.996 t.n.v. Historische Vereniging Old Reurle
Tweede voorzitter:	Dhr. A.J. Kettelerij, Borculoseweg 62, 7261 BL Ruurlo T: 0573-452204 E: kettelerijruurlo@hetnet.nl
Bestuursleden:	Mw. J. Schepers-Abbink, Stationsstraat 10, 7261 AD Ruurlo T: 0573-452409 E: a.schepers@concepts.nl Mw. I. Hummelink-Klein Brinke, Strikkersteeg 11, 7261 RW Ruurlo T: 0573-453531 E: b.hummelink@telfort.nl Dhr. H. Wezinkhof Kapelweg 4, 7251KM Vorden. E: wezink@planet.nl
Organisatie jaarprogramma:	Mw. J. Schepers-Abbink, Mw. I. Hummelink-Klein Brinke
Archeologische Werkgroep Coördinator:	Dhr. H. Meulenveld, Vordenseweg 4, 7244 PS Barchem T: 0573-491319 E: henk.meulenveld@wxs.nl
Landbouwwerktuigen Coördinator:	Dhr. D.H. Klein Brinke, Kooiersdijk 2, 7261 RB Ruurlo T: 0573-452048 E: lireko@hetnet.nl
Redactie 'Onder d'n Kroezeboom':	Mw. W. Braakhekke, Hengeloseweg 8, 7261 LV Ruurlo T: 0573-453496 E: braakhekkewh84@gmail.com Mw. G.M. Dijkman-Spijker, Branderveenweg 4, 7261 RE Ruurlo T: 0573-491250 E: dijkman.spijker@hetnet.nl Dhr. G.J. Glijnis, Willem Alexanderlaan 62, 7261 WJ Ruurlo T: 0573-453435 E: gj.glijnis@concepts.nl
Verspreiding Kroezeboom:	Mw. J. Schepers-Abbink
Internetsite:	www.oldreurle.nl E: info@oldreurle.nl
Archief:	in de Bibliotheek, Dorpsstraat Ruurlo, opening elke 1 ^e woensdagmiddag van de 1 oktober-1 mei van 13.30-17.00 uur en op afspraak E: oldreurle@gmail.com
Contributie per seizoen:	€ 14,00 persoonlijk lid, € 21,00 voor echtparen. Bij toezending per post € 6,00 extra voor portokosten. Kamer van Koophandel te Arnhem, inschrijfnummer 40103401 Het kwartaalblad Onder d'n Kroezeboom is ingeschreven onder het nummer ISSN 0929-919X